

समासः

शब्दद्वयम्/पदद्वयं अधिकं वा योजयित्वा यदा एकः
शब्दः एकं पदं वा क्रियते तदा समासः इति कथ्यते ।

अर्थात् दो या दो से अधिक शब्द या पद मिलकर
जब किसी अन्य स्वतंत्र शब्द या पद की रचना करते
हैं तब उसे समास कहते हैं ।

समास-विग्रहः

समासस्य विभजनं विग्रहः इति कथ्यते ।

यथा— पाठशाला=पाठाय शाला तस्य समस्तपदम्
अस्ति ।

समास हुए पद को विभक्ति लगाकर अलग-अलग
करने की प्रक्रिया को समास विग्रह कहते हैं ।

समासस्य चत्वारः भेदाः सन्ति ।

1. अव्ययीभाव समासः
2. द्वंद्व समासः
3. तत्पुरुष समासः

4. बहुव्रीहि समासः

1. **तत्पुरुष समासः** – यस्मिन् समासे उत्तरपदं प्रधानं भवति । तत्र तत्पुरुषसमासः मन्ये । तत्पुरुषे उत्तरपस्य अर्थस्य प्रधानता मन्यते ।

समासे प्रथमं पदं पूर्वपदम् इति कथ्यते
अन्यपद्वितीयादिपदानि उत्तरपदानि कथ्यते ।

यथा— वृक्षमूलम् इति पदे वृक्ष इति पूर्वपदम् अस्ति
मूलम् च उत्तरपदम् अस्ति ।